

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagändringar i syfte att möjliggöra för banker och andra kreditinstitut att vid framtida övergång till fem dagars arbetsvecka införa lördagsstängning.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 332 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 404 i andra kammaren av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Henriksson*. I motionerna, vilka äro likalydande, hemställas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om de lagändringar som äro nödvändiga för att möjliggöra att banker och andra kreditinstitut i samband med en framtida övergång till fem dagars arbetsvecka kan hålla stängt på lördagar».

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Tillfälle att yttra sig över motionerna har beretts Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige och Stockholms handelskammare.

Gällande bestämmelser och historik

Tillämpningen av vissa bestämmelser i gällande lagstiftning får anses förutsätta, att banker och andra kreditinstitut hålles öppna samtliga vardagar med undantag för de s. k. bankfridagarna påskafton, midsommarafton och julafton. Beträffande vissa andra lagregler om betalning m. m. kan möjligen ifrågasättas ett visst samband med kreditinstitutens öppethållande. Här må lämnas en översikt av viktigare regler, som vid ett översiktligt betraktande av gällande rätt faller i ögonen.

Växel- och checklagarna

Enligt 72 § *växellagen* gäller, att om växels förfallodag inträffar å söndag eller annan allmän helgdag, betalning för växeln ej må krävas förrän nästa söckendag. Alla andra åtgärder med avseende å växel, såsom upp-

visande till godkännande och upptagande av protest, må likaledes vidtagas allenast å söckendag. Om någon av dessa åtgärder skall vara vidtagen inom viss tid, vars sista dag är allmän helgdag, utsträckes tiden för åtgärdens vidtagande att omfatta jämväl påföljande söckendag. Vid tids beräkning medräknas mellanliggande helgdagar. Vidare stadgas i lagrummet, att med helgdag är likställda påskafton, midsommarafton och julafton.

I 55 § *checklagen* stadgas, att checks uppvisande till betalning samt upptagande av protest må äga rum allenast å söckendag. Då den sista dagen av stadgad tid för vidtagande av åtgärd beträffande check, särskilt dennas uppvisande till betalning eller verkställande av protest eller därmed likställt bestyrkande, är söndag eller annan allmän helgdag, utsträckes tiden att omfatta jämväl påföljande söckendag. Vid tids beräkning medräknas mellanliggande helgdagar. Även enligt detta lagrum är med helgdag likställda de tre bankfridagarna.

De citerade lagrummen i växel- och checklagarna upptog i sin ursprungliga lydelse icke någon regel om att påskafton, midsommarafton och julafton skulle likställas med helgdag. Vid 1934 års riksdag väcktes emellertid motion (II:298) om införande i Sverige av motsvarighet till »bank holidays» i England och »Bankfeiertage» i Tyskland. I anledning av denna motion anhöll riksdagen på hemställan av andra lagutskottet (utl. nr 16), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande lämpligheten av en sådan ändring i gällande lagstiftning rörande bestämd tid för utförande av vissa rättshandlingar inom affärslivet, att hinder ej mötte att hålla bankerna stängda påskafton, midsommarafton och julafton, då dessa dagar infölle å söckendag, samt möjligen ytterligare någon helgfri dag. I anledning av den sålunda gjorda hemställan från riksdagen utarbetades inom justitiedepartementet en promemoria med utkast till erforderliga bestämmelser i ämnet. Enligt denna skulle i 72 § växellagen och 55 § checklagen införas stadganden att påskafton, midsommarafton, andra lördagen i november och julafton vore likställda med allmän helgdag. Vidare föreslogs, att lagen den 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid (varom mera nedan) skulle sålunda ändras, att vad där funnes stadgat om fatalietids infallande å söndag eller annan allmän helgdag komme att avse jämväl nyssnämnda fyra dagar. I promemorian erinrades vidare om att de svenska växel- och checklagarna tillkommit efter internationellt samarbete, vilket resulterat i ett flertal den 7 juni 1930 och den 19 mars 1931 dagtecknade konventioner. Enligt bilaga II till konventionen om gemensam växellag art. 18 äger envar av de fördragsslutande staterna föreskriva, att i fråga om växels uppvisande till godkännande eller betalning och andra åtgärder med avseende å växel vissa söckendagar skall likställas med helgdagar, och i bilaga II till konventionen om gemensam checklag art. 27 har motsvarande befohgenhet tillförsäkrats i

fråga om checks uppvisande till betalning och andra åtgärder med avseende å check.

Efter remissbehandling av den upprättade promemorian framlades för 1935 års riksdag förslag till ändring av 72 § växellagen och 55 § checklagen, varigenom i dessa lagrum påskafton, midsommarafton och julafton jämställdes med allmän helgdag. I propositionen (nr 127) erinrades om att hinder mot att bereda en del grupper anställda ledighet å vissa söckendagar i anslutning till helgdagar mötte i föreskrifterna i växel- och checklagarna om vidtagande å viss dag eller inom viss tid av växel- och checkrättsliga åtgärder, då de gällande modifikationerna i dessa föreskrifter endast avsåge helgdagar. Eftersom uppskov med vidtagande av sådana åtgärder icke ägde rum, då frister enligt växel- eller checklagen utginge å annan dag än helgdag, vore det tydligen icke möjligt för bankerna — framhölls i propositionen vidare — att helt hålla sina kontor stängda å sådan dag. Därest på sätt riksdagen ifrågasatt vissa söckendagar skulle kunna göras till bankfridagar, erfordrades därför enligt propositionen, att dessa dagar likställdes med allmän helgdag och i enlighet därmed hade de föreslagna utkastet till ändringar i nämnda lagrum avfattats.

På hemställan av andra lagutskottet biföll riksdagen den framlagda propositionen, varigenom de berörda lagrummen i växel- och checklagarna erhöll sin nuvarande lydelse.

Lagen om beräkning av lagstadgad tid

I 2 § lagen den 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid föreskrives, att om tid, då enligt lag eller särskild författning åtgärd sist skall företagas, infaller å söndag eller annan allmän helgdag eller å påskafton, midsommarafton eller julafton, åtgärden må företagas å nästa söckendag. Vad sålunda stadgats skall enligt vad vidare utsäges dock ej gälla, där åtgärden skall företagas senast å viss rättegångsdag eller inskrivningsdag och denna infaller å någon av sist angivna tre dagar.

Den förlängning av frister varom stadgas i det citerade lagrummet avsåg enligt dettas ursprungliga lydelse ej de fall, då en frist utlöpte å någon av nämnda helgdagsaftnar. Dessa dagars likställighet med helgdag i förevarande hänseende kom till stånd genom lagändring år 1935 samtidigt som enligt vad ovan sagts i växel- och checklagarna infördes regler om bankfridagar. Efter att i förutnämnda proposition till 1935 års riksdag (nr 127) ha framlagt de förslag till ändringar i växel- och checklagarna, för vilka ovan redogjorts, framhöll departementschefen, att om dessa ändringar genomfördes, även stadgandena i lagen om beräkning av lagstadgad tid borde uppmärksammas. Departementschefen fortsatte:

Enligt 2 § sistnämnda lag må, om tid då enligt lag eller särskild författning åtgärd sist skall företagas infaller på söndag eller annan allmän

helgdag, åtgärden företagas å nästa söckendag. Säsom i den remitterade promemorian anförts lærer, ifall de förut angivna dagarna skola likställas med helldagar vid tillämpningen av växel- och checklagarna, en motsvarande bestämmelse lämpligen böra införas i 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid. Därest så sker, synes dock viss tvekan kunna tänkas uppkomma om lagens tillämpning då den ifrågavarande åtgärden författningsenligt skall företagas sist å viss rättegångsdag eller inskrivningsdag, såsom i fall som avses i 14 § lagen om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt m. m. samt i 4 § inteckningsförordningen. Då det åtminstone för närvarande icke torde böra ifrågakomma att införa bestämmelser till förhindrande att — såsom i undantagsfall kan ske — underrätt sammanträder eller inskrivningsdag hålles å bankfridag, torde det nu ifrågasatta nya stadgandet böra fullständigas med en uttrycklig förklaring att detsamma icke skall gälla i de sist omförmälda fallen.

Det bör anmärkas, att lagen om beräkning av lagstadgad tid är tillämplig beträffande alla tider för vidtagande av viss åtgärd, som finnas utsatta i lag eller särskild författning. Den ifrågasatta ändringen däri komme för den skull att i viss mån överskrida ramen för den av 1934 års riksdag begärda utredningen, vilken endast avsåg ändring i gällande lagstiftning rörande bestämd tid för utförande av vissa rättshandlingar inom affärslivet. Att i lagen göra skillnad mellan rättshandlingar inom och utom affärslivet synes dock uteslutet. — Å andra sidan bör framhållas, att lagen icke avser tider som bestämts genom avtal eller viljeförklaringar. Enligt vad föredragande departementschefen anförde i den proposition (nr 216) till 1930 års riksdag, varigenom förslag till nämnda lag framlades, ansågos stadganden härom falla utom dennas ram. Ej heller i övrigt finnes i svensk rätt någon allmän bestämmelse som reglerar de fall då en rättshandling enligt avtal eller viljeförklaring skall vidtagas å allmän helgdag. Med hänsyn härtill lærer ej heller böra ifrågakomma att i förevarande sammanhang meddela en allmän regel för de fall då en rättshandling enligt avtal eller viljeförklaring skall äga rum å någon av de förut nämnda söckendagarna.

Riksdagen biföll propositionens förslag i enlighet varmed förevarande lagrum erhöU sin nuvarande lydelse.

Skuldebrevslagen

I 5 § andra stycket lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev stadgas, att om skuldebrevs förfallotid inträffar å söndag eller annan allmän helgdag, nästa söckendag skall anses såsom förfallodag. Detsamma gäller, då skuldebrev lyder på betalning inom viss tid, vars sista dag är allmän helgdag. I lagrummet utsåges vidare, att enligt skuldebrevslagen påskafton, midsommarafton och julafton skall vara likställda med allmän helgdag.

I yttrande över det av lagberedningen utarbetade förslaget till skuldebrevslag, vilket ej upptog någon regel om de tre bankfridagarnas likställande med allmän helgdag, uttalade lagrådet på ifrågavarande punkt:

Paragrafens andra stycke innehåller bestämmelse för det fall att skuldebrevs förfallotid — vartill i detta sammanhang torde vara att hänföra icke

endast avtalad förfallotid utan också ej avtalad tid då enligt första stycket borgenären fordrar betalning eller gäldenären erbjuder sådan — inträffar å söndag eller annan allmän helgdag eller att skuldebrev lyder på betalning inom viss tid, vars sista dag är allmän helgdag. Likartade bestämmelser som den här föreslagna finnas redan, såsom beredningen påpekat, bl. a. dels i lagen den 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid och dels i växel- och checklagarna. Vad sistnämnda tre lagar angår, har lagrådet innevarande år haft att granska vissa numera antagna ändringsförslag åsyftande att, såvitt dessa lagar angår, med helgdagar jämställa påskaftonen, midsommaraftonen och julaftonen. I motiveringen till berörda ändringsförslag hade, under erinran att lagen om beräkning av lagstadgad tid icke avsåge tider som bestämts genom avtal eller viljeförklaringar samt att ej heller i övrigt i svensk rätt finnes någon allmän bestämmelse som reglerade det fall att en rättshandling enligt avtal eller viljeförklaring skulle vidtagas å söndag eller annan allmän helgdag, detta förhållande åberopats såsom skäl för att icke meddela någon allmän regel för det fall att en rättshandling enligt avtal eller viljeförklaring skulle vidtagas å någon av de förut nämnda söckendagarna. Därest beredningens förslag i det avseende varom nu är fråga antages, synes ställningen bliva i viss mån förändrad. Visserligen avser förslaget icke direkt att införa någon allmän bestämmelse för det fall att enligt avtal eller viljeförklaring en rättshandling skall företagas å helgdag, men det synes å andra sidan böra beaktas att införandet av en dylik bestämmelse i fråga om ett så centralt och praktiskt viktigt institut som skuldebrevet säkerligen kommer att erhålla betydelse icke allenast genom en vidsträckt direkt tillämpning utan också genom analogisk användning. Det synes då böra övervägas om icke jämväl beträffande betalning av skuldebrev de tre nämnda söckendagarna lämpligen må likställas med helgdagar. Vål kunna i fråga om skuldebrev icke lika starka skäl åberopas för ett stadgande i sådan riktning som beträffande växel och check. Möjligheten för bankerna att å dessa söckendagar hålla sina kontor stängda torde nämligen icke vara på samma sätt beroende av ett dylikt stadgande då fråga är om skuldebrev. Men vissa icke betydelselösa praktiska skäl kunna dock åberopas för att här ej göra någon åtskillnad. Sålunda må framhållas att förmågan att å viss dag infria ett skuldebrev lätt kan tänkas bliva ofördelaktigt påverkad av att lagen beträffande vissa andra slag av krediter föreskriver betalningsanstånd utöver samma dag. Av en viss vikt torde det även vara att lagstiftningen i förevarande hänseende icke företer onödiga skiftningar.

I enlighet med vad lagrådet sålunda förordat blev påskafton, midsommarafton och julafton likställda med allmän helgdag i det hänseende varom nu är fråga.

Köplagen

I 68 § köplagen anges innebörden av vissa vid köp brukliga uttryck nämligen början (primo), mitten (medio) och slutet (ultimo) av en månad. I paragrafens andra stycke ges anvisning om vad med dessa uttryck skall avses i fråga om köp av värdepapper. Vid sådant köp skall med början av

en månad förstås dess första helgfria dag, med mitten av en månad dess femtonde dag eller, om den infaller å helgdag, nästa helgfria dag, och med månadens slut dess sista helgfria dag. Stadgandet, som torde stå i överensstämmelse med merkantil uppfattning, innebär alltså, att om vid köp av värdepapper åtgärd skall vidtagas i början resp. slutet av en månad men den första respektive femtonde dagen i månaden är en helgdag, åtgärden må företagas å nästa helgfria dag. När tiden däremot är bestämd till slutet av en månad, skall åtgärden vidtagas i månadens sista helgfria dag. Sistnämnda förhållande torde förklaras därav, att om med sådan åtgärd finge anstå till nästa helgfria dag, slutet av en månad, vars sista dag vore en sön- eller helgdag, bleve liktydigt med primo i påföljande månad.

Den omständigheten, att vid köp av värdepapper uttryckssätten början, mitten och slutet av en månad kan efter bankfridagarnas införande komma att avse dagar, å vilka bankkontoren hålles stängda, har som framgår av det anförda ej ansetts böra medföra jämkning av köplagens begreppsdefinitioner.

Arrende- och hyreslagstiftningen

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom skall, om tid ej är utsatt för erläggande av arrende, arrendet erläggas sist tre månader före varje arrendeårs utgång, och enligt 3 kap. 21 § första stycket samma lag skall, om avtal ej träffats om tiden för erläggande av hyra som skall utgå i penningar, hyran betalas, där den beräknas för helt, halvt eller fjärdedels år, senast å sista söckendagen före början av vart fjärdedels år och eljest senast å sista söckendagen före början av den tid, för vilken hyran beräknas.

Med hänsyn till bestämmelsen i 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid hör den legala regeln om betalning av arrende ges den innebörden, att om förfalldagen skulle infalla å sön- eller helgdag, förfallotiden framflyttas till nästföljande söckendag. Motsvarande hör gälla om förfallotiden infaller å bankfridag.

Beträffande den legala tidpunkten för hyresbetalning framgår direkt av lagtexten, att förfalldag endast kan vara söckendag. Den frågan kan emellertid uppkomma huru skall förfaras om sista söckendagen före viss tidsperiod skulle vara bankfridag. Det har hävdats, att förfalldagen i sådana fall ej förskjutes men torde kunna anses som ovisst hur rättsläget i ett sådant fall skulle uppfattas.

Yttrandena

Motionärernas utredningsförslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom Sparbanksföreningen.

Bankföreningen och Stockholms handelskammare lämnar icke någon närmare motivering för sitt ståndpunktstagande, och *Landsorganisationen* framhåller endast, att denna, utan att taga ställning till frågan om möjligheten eller lämpligheten från praktisk synpunkt av lördagsstängning inom förevarande område, tillstyrker den begärda utredningen, som endast skulle avse förutsättningarna för undanröjande av de legala hinder, som nu möter för den av motionärerna åsyftade arbetstidsförkortningen.

Tjänstemännens centralorganisation anför:

Den nu gällande lagstiftningen förhindrar att bankkontor hålles stängda på lördagar, vilket anförts från bankernas sida vid överläggningar med löntagarorganisationerna angående möjligheterna att införa lediga lördagar i första hand under sommarmånaderna. Motionärerna framhåller, att förhållandena i vissa främmande länder visar att allmänhetens och samhällets intressen mycket väl kan förenas vid bankstängning å lördagar. Några speciella förhållanden i detta avseende synes icke kunna åberopas för vårt lands vidkommande. Enligt TCO:s uppfattning torde under de närmaste åren en övergång till 5-dagars arbetsvecka komma att bli alltmera vanlig. Under sådana omständigheter förefaller det olämpligt att de i motionerna angivna lagbestämmelserna skall försvåra för avtalsparterna på bankområdet att träffa överenskommelse om övergång till 5-dagars arbetsvecka under hela året eller del därav. Med hänvisning till vad ovan anförts får TCO starkt understryka de i motionerna framförda synpunkterna och tillstyrka de däri framförda förslagen om utredning i fråga om de lagändringar, som är nödvändiga för att möjliggöra för banker och andra kreditinstitut att i samband med övergång till 5-dagars arbetsvecka kunna hålla stängt på lördagar.

Sparbanksföreningen uttalar:

Införandet av fem dagars arbetsvecka i bankerna är givetvis en fråga som, när den aktualiseras, här liksom på andra håll får bli beroende av förhandlingar mellan vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarparter. Sparbanksföreningen anser sig därför icke ha anledning att i detta sammanhang gå närmare in på frågan huruvida det kan finnas praktisk möjlighet att — efter erforderliga lagändringar — åstadkomma en sådan förkortning av arbetstiden. Föreningen vill dock peka på några förhållanden, som sparbankerna vid bedömningen av denna fråga måste tillmäta betydelse.

Det torde vara uppenbart, att en förutsättning för lördagsstängning inom bankväsendet är, att den tillämpas av samtliga där verksamma institutioner. Den del av rörelsen, som innefattar direkt kontakt med allmänheten i två viktiga institutioner inom bank- och penningväsendet, postsparbanken och postgirot, skötes av postanstalterna. Ett arrangemang, som innefattade att postanstalterna på lördagarna, trots att de vore öppna, icke förmedlade några postsparbanks- eller postgiroärenden skulle innebära en så väsentlig försämring av postverkets service, att det ej rätt gärna kan tänkas genomfört.

I synnerhet för de många sparbanker och sparbankskontor, som äro belägna i mindre eller medelstora tätorter, är lördagen den dag i veckan, då rörelsen har sin största omfattning. Detta beror på att befolkningen på den

omgivande landsbygden sedan gammalt framför allt på lördagarna kommer in till tätorten för att sköta sina uppköp och andra ärenden. Den naturliga och allmänna strävan hos de företag, som liksom sparbankerna ha till uppgift att direkt tjäna allmänheten, är att förbättra och utvidga sin service, bl. a. genom ett utökat öppethållande. Så blir t. ex. kvällsöppethållande allt vanligare både inom bankväsendet och inom detaljhandeln. Att sparbankerna, och bankväsendet över huvud taget, skulle inskränka sitt öppethållande till fem veckodagar synes därför föga rimligt, i synnerhet som majoriteten av kunderna har sex dagars arbetsvecka.

Sparbanksföreningen anser därför, att det icke finnes anledning att företaga den av motionärerna föreslagna utredningen. Under alla förhållanden är det enligt Sparbanksföreningens mening naturligt, att en sådan utredning icke verkställs utan att en gemensam framställning från vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarparter givit anledning därtill.

Utskottet

Krav på en allmännare övergång till fem dagars arbetsvecka har på senare tid ofta framställts och denna fråga har vid innevarande riksdag aktualiserats genom proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om arbetstidens begränsning m. m. Enligt detta förslag skall nuvarande maximum för den ordinarie arbetstiden per vecka successivt nedsättas från 48 till 45 timmar och efter en sådan nedsättning kommer förutsättningar att finnas för att organisera arbetsveckan på fem arbetsdagar. Mot bakgrund av denna allmänna arbetstidsförkortning undersökes i förevarande motion möjligheterna till femdagarsvecka för en speciell arbetstagarkategori, nämligen banktjänstemännen. Motionärerna påtalar, att vissa lagbestämmelser f. n. nödvändiggör, att bankernas kontor hålles öppna veckans alla vardagar, och finner det angeläget, att dessa hinder för en lämplig fördelning av arbetstiden undanröjes. Det begäres därför utredning av dessa frågor och att förslag till lämpliga ändringar av lagstiftningen snarast skall föreläggas riksdagen.

Vid ställningstagande till det av motionärerna sålunda upptagna spörsmålet saknar utskottet anledning att ingå i prövning av om femdagarsvecka för bankerna över huvud taget är lämplig eller möjlig. Såsom även motionärerna antyder bör prövningen härav ankomma på arbetsmarknadens parter. Dessa har otvivelaktigt också de bästa förutsättningarna för bedömande av om en sådan övergång är lämplig med hänsyn till det ekonomiska livets krav och allmänhetens önskan om en god service. Om frågan sålunda begränsas till genomförandet av de lagändringar som skall möjliggöra lördagsstängning för bankerna synes den emellertid vara för tidigt väckt.

Det är emellertid utskottet angeläget att framhålla, att — såsom redan av det anförda torde framgå — frågan skulle komma i ett annat läge, om man inom bankvärlden enades om att övergång till femdagarsvecka borde komma till stånd.

Det kan tilläggas, att en utredning med den uppgift som i motionerna föreslås ej bör bli nämnvärt tidskrävande och torde kunna verkställas inom Kungl. Maj:ts kansli. Erinras må även om att sedan 1934 års riksdag begärt utredning om erforderliga lagändringar för att möjliggöra införande av bankfridagar, denna utredning verkställdes så snabbt, att proposition i ämnet förelades redan påföljande års riksdag.

Med åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I:332 och II:404, icke måtte
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 mars 1957

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar, herrar Domö, Lindgren och Ollén;

från andra kammaren: herrar Hedqvist, Gustafsson i Borås, Onsjö, Ekström, Svensson i Krokstorp, Eliasson i Stockholm, Edlund och fröken Bergegren.

Reservation

av herr *Gustafsson* i Borås.